

הַקְדֵּר וְהַכְבֵּד רַבְּעִי אֶלְמֵם

סֵפֶר

זְהַר הַקְדוּשָׁה

עִם בְּאוּר
הַפֶּתַח וְהַכְבֹּד

מֵאֵמֶר לַפְּרִשְׁתַּת עֵקֶב

בְּחֻצַּאת יְשִׁיבַת "אֲבִיר יַעֲקֹב"
מוֹסְדוֹת "אוּר מְאִיר שְׂמֵחָה" נִהְרִיָּה
עַל שֵׁם כ"ק אֲדֹמוֹ"ר רַבִּי מְאִיר אֲבִיחַצִירָא זִע"א

מִדְּרוֹת קֶרֶן שְׁלֵלִי בִּרְנָה

עוֹר וְקַרְיַשׁ מִן שְׁמִיָּא נִהְרִיָּה

בְּרַא אֱלֹהֵיכֶם מִפְּנֵי זֵדִי

סוד מצות מזווה

פְּקוּדָא לְמִקְבַּע בְּרֵשׁ מְזוּזָה לְתַרְעִיָּה, לְמַהוּי כָּל בְּרֵשׁ נְטִיר מְעַם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, בְּרֵשׁ נְפִיק וְכַד עֵייל.

הַפְתָּר וְהַפְתָּוּר

במאמר שלפנינו יבאר סוד השמירה שבמזווה, שהיא בסוד מידת מלכותו יתברך עלינו, השומר על ישראל מן המזיקין ומיצר הרע תמיד, ובפרט בשעה שיצאים ונכנסים. ב. טעם נוסף למצוות מזווה, שעל ידה לא סר זכרון הקדוש ברוך הוא מהאדם, כמו יציאת שעל ידה זוכרים את כל המצוות.

לְמַהוּי כָּל בְּרֵשׁ נְטִיר מְעַם קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, כְּדֵי שִׁיחִיהָ כָּל אָדָם נִשְׁמַר עַל יַד הַקְּב"ה בְּשַׁעַת שְׂיוּצָא וּבְשַׁעַת שְׂוַנְכָסָא, שְׂאֵז נִצְרַךְ הוּא לְשִׁמְרַת

א. מזווה בסוד מידת המלכות, והצורך בשמירה בפרט בשעת כניסה ויציאה

פְּקוּדָא לְמִקְבַּע בְּרֵשׁ מְזוּזָה לְתַרְעִיָּה, מְצוּוָה שִׁיקְבַּע אָדָם מְזוּזָה לְפַתְחוֹ,

השמירה של המזווה בצרכת במיוחד בזמן שיוצא ונכנס

מקורות וצינונים

השפע. וכידוע בדברי האר"י אשר ממקום זה מבקשים החיצונים לינק, ולקלקל את חיבור העולמות, ואת השראת השכינה. אם כן לצורך זה שלא תפגם השראת השכינה בישראל, נצרכת המזווה, העומדת במקום הפתח, וכלשון האר"י בשער הכוונות (דו"ש א' מדרושי תיקון חצות) גבי מקום עשיית תיקון חצות שהוא אצל 'הפתח סמוך למזווה שהוא סוד השכינה'.

וכפי שהוא בעולם אצילות כן הוא בעולמות התחתונים, אשר דוקא במקום הפתח אשר שם מתחברים רשות הרבים ורשות היחיד, שמה נצרכת השמירה, שהרי ענין העבודה הוא תיקון הבריאה, והבית שהוא רשות היחיד הוא המקום המתוקן ורשות הרבים הוא המקום של העבודה, וכדברי האר"י בכמה מקומות, יעוין בעין חיים שער י"א סוף פרק ז' (וכן שער ההקדמות דף נה עמוד ב) אשר מגדיר את המקום אשר צריך תיקון - רשות הרבים, ואת עולם האצילות - רשות היחיד, ומקום החיבור בין רשות היחיד לרשות הרבים שהוא בפתח, הוא הצריך לשמירה, ושמירה זו היא ענין המזווה.

ג. הרמ"ז מבאר את הדגשת דברי הוהר, על הצורך בשמירה בעיקר בשעה של יציאה וכניסה, וזה לשונו: וגם כאשר לא יהיה מציאות סתימת הדלת, הדיינו 'כד עייל וכד נפיק', שאז יש בחינת פתיחה בין לצאת השפע משם (מן האצילות) ולמטה (אל העולמות), בין כשנכנסים בסוד מין נוקבין. ועל ב' החינות אמר הפסוק 'ה' ישמר צאתך ובואך'.

א. הרמ"ז מדייק לשון 'למקבע' וכן מפרש מדוע נקט בברכה את הלשון 'לקבוע מזווה', כמו שפסק הרמב"ם בהלכות מזווה (פרק ה הלכה ז), להורות שבסגולת המזווה תשאר קבועה תמיד שם אותה הבחינה, על האדם בין בצאתו ובין בבואו, ועוד בחינה של קביעות שתהיה השמירה בין ביום ובין בלילה.

ומבאר הרמ"ז את סוד הקביעות, וזה לשונו: הרי סוד המזווה היא המשכת אור חסדים וגבורות שביסודות אבא ואמא, שהם ב' פרישיות ('שמע ישראל', 'והיה אם שמע'), שהם (יסודות אבא ואמא) סוד שם שד"י אל המזווה, שהוא שורש רחל אשר שם בחוה, ומשם מגין על כל הדלת, שהוא כל קומתה של רחל.

וממשיך הרמ"ז: והנה ידוע שאין יסודות דאבא ואמא תמיד בתוך זעיר אנפין אלא בזמן התפילה (שער הכוונות דרוש ה' מדרושי תפילין), וא"כ היה נראה שלא יהיה מציאות לסוד המזווה, לכך נאמר 'למקבע'.

ב. הנה המזווה רומזת למידת המלכות (והר פנחס דף רנו), ומידת המלכות נקראת בלשון הוהר פתח 'תרעה למיעל גו מהימנותא' (פרשת בראשית דף ה). היינו שמידת המלכות היא השער להיכנס אל סוד האמונה, היינו עולם האצילות.

והנה המזווה עומדת בפתח שער האצילות, היינו שהיא מקום הכניסה והיציאה של השפע העולה מעבודת ישראל אל האצילות, וכן השפע היוצא ויורד מן האצילות אל העולמות, לקיימם ולהחיותם. ומטעם זה נצרכת השמירה במקום זה, כדי לא יפגם

וְרָאָה (תהלים קכ"א) **יְיָ יִשְׁמְרֵךְ צְאֲתֶךָ וּבִאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם בְּגוֹן דְרָאָה**
דְּמִזְוָה אִיהוּ קָאִים תְּדִיר לְפִתְחָא, וְדָא אִיהוּ פִתְחָא דְלְעִילָא,

הַפְתָּר וְהַפְּבֹד

הקדוש ברוך הוא ואיננו נשמר בעצמו.¹ **וְרָאָה דְּמִזְוָה אִיהוּ קָאִים תְּדִיר לְפִתְחָא** - שהרי סוד המזוזה נמצא תמיד בפתח,² **וְדָא אִיהוּ פִתְחָא דְלְעִילָא** - והכוונה לפתח העליון של עולם האצילות,³ שהוא המלכות,⁴ **בְּגוֹן**

המזוזה
סוד
המלכות,
שמלכנו
לא מסיר
את
שמירתו

מקורות וציונים

הקדוש ברוך הוא, והוא סוד השמירה של המזוזה [והיא הארת יסודות אבא ואמא אל המזוזה, שהיא רחל המושרשת בשליש העליון של החוזה של זעיר אנפין]. ומוסיף: שכשם שהמזוזה נמצאת בין רשות היחיד לרשות הרבים, ומחברת ביניהם, אף על פי שלפי המעשים של ישראל אינם ראויים לחיבור ולהשפעה מרשות היחיד היינו מקדושת הבית אל רשות הרבים, היינו אל החוץ, ובכל זאת לא שומע הקדוש ברוך הוא לקטרוגים ולטענות השטן ויצר הרע, ואף על פי שאין ראויים שלימים במדרגתם, מביט הקדוש ברוך על פנימיות ישראל, אשר רצופה היא אהבה אליו, ואז מאיר שם הוי"ה על ישראל ומשמרם.

ו. זה לשון הוהר הקדוש (פרשת בראשית דף ה.) גבי מידת המלכות שנקראת 'פתח': 'תרעה לאעלא גו מהימנותא'.

ז. סוד השמירה והצורך בשמירה הוא לפי שכל יציאת שפע מעולם האצילות וכניסת שפע אליו צריכים שמירה, וכן הוא אצל האדם בצאתו ובבואו.

וברמ"ז (ו"ה לכך אמר למקבע) מפרש את ההקבלה בין השמירה הנצרכת לאדם במקום הפתח בשעה שיוצא ונכנס, ובין השמירה הנצרכת בפתח אצילות, היינו במידת המלכות, וכפי שהוא בפתח התחתון שכשאר איננו סתום, נצרך האדם לשמירת הקדוש ברוך הוא, כן ישנה סכנה בפתח העליון שהוא מידת המלכות של האצילות, שלא יתאחוז החיצונים בשפע היוצא מן האצילות של העולמות דרך פתח האצילות שהוא מידת המלכות, וכן בשפע העולה אל האצילות על ידי עבודת ישראל, ונכנס ובא דרך מידת המלכות שהיא פתח האצילות.

ועל שתי הבחינות אמר את הפסוק: 'ה' ישמור צאתך ובאך', דנפיק ועייל, וצריך שמירה שלא יתאחוז החיצונים, וכן באדם דוגמתו ביציאתו ובבואו. ועוד בחינה אחרת 'מעטה ועד עולם', פירוש: מעת קביעתך המזוזה, 'ועד עולם' - בין ביום בין בלילה.
ח. כיצד המזוזה מכוונת לפיתחא דלעילא, מבואר בדברי מורח"ו בשער ההקדמות (דף מ"ב עמוד ב) שביאר את סוד המזוזה, וזה לשונו: נבאר סוד המזוזה, כי המזוזה היא נוקבא דזעיר אנפין, הנקראת אדנ"י, בגימטריא מזוזה. וצריך שיקבענה בשליש העליון של הפתח, לרמוז כי היא הנקבה שיצאה בסוף שליש עליון דתפתאר דזעיר אנפין. וזהו סוד פסוק 'והיה שדי בצריך' (איוב כב ה), שהוא שם שד"י הנכתב באחור המזוזה, וכוחו להגן מן המזיקין, שהם צרים ואויבים של האדם. וכן הענין עצמו היה, סבת יציאת הנקבה הנקראת 'מזוזה' כנוכר באחור זעיר אנפין, כדי שלא יתאחוז הקליפות באחוריים שלהם, כמבאר אצלנו זה

כלומר, כיוון שלצורך כניסת תפילות ישראל וכל הנפעל מעבודת ישראל ועולה ונכאל האצילות, צריך להיפתח פתח האצילות, הרי ישנו אז חשש שמה יתאחוז חיצונים בשפע העולה, ולכן נצרכת השמירה. וכן בשעה שיוצא השפע מן האצילות אל העולמות, נפתח שער האצילות, ונצרכת אז שמירה שלא יפגם אותו שפע (וכמו שנתבאר לעיל כי סוד השמירה באצילות הוא הארת היסודות של אבא ואמא אשר הם ביחוד תדיר המוכרח לקיום העולמות, אל המלכות שהיא בחינת השער של האצילות).

ד. **ענין** השמירה דייקא בפתח מבוארת בגר"א שכתב, שיש באדם שלושה דברים, שכולם נמצאים בפתח, וקבע בהם הקב"ה את שמו, בגופו - במילה, בלבושו - בציצית, ובדירתו - במזוזה. ובכולם בפתח, מילה - בפתח הגוף, ציצית - בקצה (שהוא כעין) פתח הבגד, מזוזה - בפתח הבית ע"כ. ויסוד הדברים מבואר בספר עין חיים (שער מ"ב פרק ב') שכלל מציאות האדם מורכבת מחמישה חלקים, וסימנם בראשי תיבות הוא שנגל"ה: שורש, נשמה, גוף, לבוש, היכל. חמשת חלקים אלה מקובלים לחמשת האורות: יחידה, חיה, נשמה, רוח, נפש. וההקבלה מלמטה למעלה היא באופן זה: נפש - כנגד היכל, שהוא בחינת המקום של האדם, שמקומו של האדם הוא חלק מומציאותו. רוח - כנגד לבוש האדם, נשמה - כנגד גוף האדם. חיה - כנגד חלק הנשמה, ואור היחידה - הוא בחינת שורש האדם.

ה. **עומק** ענין שמירת המזוזה בכניסה ויציאה מבוארת בספר בית יעקב חומש שמות, לר' יעקב מאויבוצ'א (פרשת בא אות ג) על הפסוק 'ופסח ה' על הפתח ולא יתן אל המסחית לבא אל בתיכם לנגף' (שמות יב ט) מבואר כי 'פתח' מורה על מידת המלכות, שהוא השער לה', ופתח מורה על שם אדנ"י, ומפרש כי על ידי עבודת ישראל שממליכים את הקדוש ברוך הוא, ועושים אותו אדון ומלך עליהם, וזכים הם להארהו 'יתברך עליהם, היינו שחלות שם הוי"ה על ישראל היא דרך שם אדנ"י, וכמו שכתוב בפסוק 'זה השער לה'. ומפרש ששמירת הקב"ה עליהם, היינו שהקב"ה יורד אליהם לעולם הגשמי להשיגה ולשמור עליהם מכל רע ומכל פגע, שמירה זו היא בחינת שם הוי"ה - שם המפורש, אשר יורד לזה העולם, ומתחבר אליו, עד כדי שיש לאדם תפיסה בו יתברך, וכמו שנאמר ושכנתי בתוכם. ובמהשך הדברים מבואר הבית יעקב כי כאשר מחליף אדם רשות, בין ביציאתו מרשות היחיד אל רשות הרבים בין בכניסתו מרשות הרבים אל רשות היחיד, הרי יציאת האדם או כניסתו מביאים ליציאה וכניסה של שפע מרשות לרשות, ועל מנת שלא יפגם אותו שפע, נצרך האדם לשמירת

**וְדָא אִיהוּ דְרָגָא דְאֶקְרִי שׁוֹמֵר, לְאִשְׁתַּתְּחָא בְּנִטְרֵוּ.
 דְּבַר נֶשׁ לָאו אִיהוּ נִטְרֵוּ, בְּר נִטְרֵוּ דְקוֹנְדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְאִיהוּ נִטְרֵוּ
 תְּדִיר, וְקֵאִים לְפִתְחָא, וּבַר נֶשׁ לָגֵוּ.**

הַפְתָּר וְהַפְּוֹד

אשר גם בו נצרכת שמירה².

וְדָא אִיהוּ דְרָגָא דְאֶקְרִי שׁוֹמֵר, לְאִשְׁתַּתְּחָא בְּנִטְרֵוּ - ומידת המלכות היא המדרגה של שמירה שזוכים לה ישראל^א, על ידי שממליכים ומייחדים את הקב"ה בכניסה ויציאה בפתחיהם. דְּבַר נֶשׁ לָאו אִיהוּ נִטְרֵוּ - שאין האדם יכול

אלמלא שמירת הקב"ה התמידית האדם שמירה שמירה תמידית

להישמר בכח עצמו **בְּר נִטְרֵוּ דְקוֹנְדְּשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְאִיהוּ נִטְרֵוּ תְּדִיר^ב, - בלעדי שמירת הקדוש ברוך הוא, שהיא שמירה תמידית^ב.** ובאיזה אופן נעשית שמירת הקדוש ברוך הוא: **וְקֵאִים לְפִתְחָא, וּבַר נֶשׁ לָגֵוּ - באופן שהקדוש ברוך עומד בפתח והאדם**

שמירת הקב"ה על ישיאל באופן שהוא בפתח מכווץ והאדם בפנים

מְקוֹרֹת וְצִיּוּנִים

לפתחו כנגד השד, אלא צריך את שמירת הקדוש ברוך הוא, שהרי בעון האדם נבדל מהמלאך משמירתו, וכדברי זוהר בסבא דמשפטים (דף ק"ז: ק"ח) על הפסוק בישעיה (נ"ו, י"ח) 'ואשלים ניוחמים לו' (מובא בספר ראשית חכמה שער היראה פרק עשירי), אבל שומר ישראל הוא עומד תמיד, ונאמן בשמירה. **א. המהר"ל** בספר נתיבות עולם נתיב העבודה פרק ט"ו, מביא את דברי הגמ' במסכת עבודה זרה דף י"א. בענין שני הפרשיות שבמזוזה, פרשת שמע שענינה קבלת עול מלכות שמים, ופרשת והיה אם שמע של קבלת עול המצוות, כמו שכתוב במשנה במסכת ברכות דף י"ג. **ואומר** המהר"ל שאחר שישראל מקבלים עליהם עול מלכותו יתברך ועול מצוותיו, הקב"ה מתנהג עמם כמלך, ומי שהוא מלך שומר על העם אשר הוא מלך עליהם מן המתנגדים אליהם, ולא יתן לבא אליהם שום רע, ולא יתן המשחית לבא אל פתוחיהם. **יב. הגר"א** מפרש אור יחל מפרש מדוע צריך האדם לשמירה של הקדוש ברוך בעוברו בפתח בכניסה וביציאה, כיון שמקום הפתח הוא מקום אשר החטא והקטרוגים מצויים, וכמו שנאמר 'לפתח חטאת רובץ' (בראשית ד' ז). ורצונו לומר שהאדם מצד עצמו לא יכול להישמר, אלמלא עזרת של הקדוש ברוך הוא. **ובספר** שפת אמת על חומש דברים (פרשת כי תבא שנת תרל"ו) ביאר, כי בכל פתיחת בית חדש נולד כח הסטרא אחרא גם כן, וכמו שנאמר 'לפתח חטאת רובץ'. **ובספר** בית יעקב על חומש בראשית פרשת וירא (אות נ"ו) ביאר בואת עת, שכאשר רואה אדם שעובר עליו שינוי במקום או בזמן, צריך לקבל עליו עול מלכות שמים, וכן בעת שהאדם יוצא מביתו צריך לקבל עליו עול מלכות שמים, בעת שעומד על המפתח ורואה את המזוזה. **יג. הרמ"ז** מפרש את הענין המיוחד בשמירה של הקב"ה, יותר משמירה של מלאך על האדם, ששמירת הקב"ה לא סרה אף פעם, אבל שמירת מלאך סרה כאשר אדם חוטא. וזה לשונו: והיה טעמו דבר נש לאו איהו נטיר בר בנטירו דקב"ה, בפסוק 'אלה הדברים' יתן טעם לשבו, למה לא יהיה דיו לאדם שיעמוד מלאך קדוש לפתחו, לעומת השד שבצד האחר, כמו שכתוב בסמוך.

הטעם בענין בריאת אדם וחווה, בסוד אחר באחר. ובוה תבין, למה סגולת שם שד"י הוא להגן ולהבריח את הקליפות'. וביאור דברי המהר"ו על פי פירוש הרמ"ו על זהר (מובא לקמן בהערות): [א] סוד המזוזה בעולם האצילות הוא נוקבא דזעיר אנפין, אשר היא מידת המלכות של האצילות. מקום עמידת נוקבא הוא בשליש העליון של תפארת של זעיר אנפין, ולכן קובעים את המזוזה בשליש העליון של הפתח. מקום זה, היינו החוה של זעיר אנפין הוא השורש של המלכות, וממנו באה שמירה על כל הפתח, כפי שמירת המלכות היא בחינת הפתח של האצילות. [ב] שם שד"י נכתב באחור המזוזה, הוא השם של מידת היסוד, והכוונה אל ב' היסודות של אבא ואמא, אשר מהם נמשך השפע התמידי של קיום העולמות, ב' היסודות הללו הם סוד ב' הפרשיות שבמזוזה ('שמע ישראל, יהיה אם שמע'). [ג] סגולת שם שד"י היא להגן מן המזיקין, המזיקין באים להפריע לאתו שפע היורד מלמדת אבא ואמא אל זעיר אנפין, וממנו אל הנוקבא. [ד] הילול אשר בה הפתח אשר בו נצרכת השמירה מקבילה למידת המלכות אשר היא קבלתה את השפע מיסודות אבא ואמא הוא סוד השמירה. **ה. הרמ"ק** בספר פרדס רמונים (שער כ פרק ג) בפרק שמבאר את השם של מידת היסוד שהוא 'אל-ח' וכן 'שד-י', מוזכר את ענין המזוזה, ומבאר את שם שד-י הכתוב מחוץ למזוזה הוא מקביל למידת היסוד, אשר על ידו מתחברת המזוזה שהיא מידת המלכות עם שם הי"ה ברוך הוא שהוא (והוא מידת התפארת) בתוך המזוזה. **ומביא** הרמ"ק את דברי זוהר הורה ברעיא מהימנא (פרשת פתח דף רנ"ג). וזה לשונו: שכינתא אלקריאת מזוזה משטרא דעמודא דאמצעייתא דאתון דיהו"ה. ומסטרא דצדיק רוא דברית אתקריאת שד"י. שד"י חותמא דמלכא דאיהו יהו"ה, עב"ל זוהר. **ומשמך** הרמ"ק: פירושו: מצד שם בן ד' אותיות (שם הי"ה) נקראת מזוזה, פירוש שער, כי המזוזה והשער להכנס לשם בן ד' היא המלכות. ומצד הצדיק, פירוש יסוד צדיק שהוא ברית מילה, נקראת שד"י, פירושו: חותם הנחתם מצדיק אל המלכות בסוד היחוד הוא שד"י. והנה 'צדיק' (מידת היסוד) מושך עליה כח הת"ת ונקרא שד"י חותם יהו"ה. **י. הרמ"ז** מבאר מדוע לא יהיה די לאדם שיעמוד מלאך קדוש

נתנו, דלא ינשי בר נש דוּכְרָנָא דְקוּדְשָׁא בְרִיָּהּ הוּא לְעֵלְמִין. וְדָא אִיהוּ בְּגוּזְנָא דְצִיצִית, כְּמָה דְאֵתְ אָמַר (במדבר טו)

הַפְתֵּר וְהַפְּבֹד

בשמירת הקדוש ברוך הוא, מביא טעם נוסף, שבראיית המזוזה מתעורר זכרון ה'

ותו - ועוד טעם יש במזוזה, דלא ינשי בר נש דוּכְרָנָא דְקוּדְשָׁא בְרִיָּהּ הוּא לְעֵלְמִין - שעל ידי כן לא ישכח אדם את הקדוש ברוך הוא לעולם, וְדָא אִיהוּ בְּגוּזְנָא דְצִיצִית, כְּמָה דְאֵתְ אָמַר (במדבר טו)

טעם שני לקביעת המזוזה - שלא ישכח את זכרון ה'

לפנים, וכמבואר בגמרא (ע"ז יא.) ההבדל בין שמירת הקב"ה משמירת בשר ודם, שמלך בשר ודם יושב מפנים ועבדיו משמרין אותו מבחוץ, ואילו הקדוש ברוך הוא, עבדיו יושבים בפנים והוא משמרן מבחוץ.¹⁷

אחר שנתבאר הטעם אחד בקביעת מזוזה והוא הצורך

מקורות וציונים

שואמרת הגמרא 'עבדיו מבפנים והקב"ה מבחוץ', מובא בוהר חדש על מגילת רות דף פד: הפסוק שנאמר במכת בכורות על השמירה של הקדוש ברוך הוא שזכו לה ישראל, כאשר נתנו את דם קרבן הפסח על המשקוף ועל שתי המזוזות, וכתוב שם 'ולא יתן אל המשוהית לבא אל בתיכם לנגף' (שמות י"ב כג), וזה לשון הוהר חדש: פתח רבי יצחק ואמר: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך (דברים ו), מזוזות קתיב, מאי טעמא. אלא אשיריה ישראל, שהם מצונינים תמיד במזוזות. בשבתם, ובלכתם, בשכבם, ובקומם. דקתיב, בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וישיריה ישראל מעושרים בתורה ובמצוות, כדי שיעבדו תמיד בסודש ברוך הוא. דקתיב, ואתם תדבקם בה' אלהיכם תמים בלכם תמים. וכל מדבק בקונו, אינו ניאק לעולם. ולא עוד, אלא ששני מלאכי השרת מליני לו לאדם, אחד בימיו, ואחד בשמאלו. דקתיב ' כי מלאכי יצוה לך לשמרה בכל דרכיך' (תהלים צא). ולא עוד, אלא שאם תמיד מצוי במצוה, כפיכחול, שהקדוש ברוך הוא יעשה לו שומר. שצאמר 'ה' שומרך' (תהלים קכא). מה עושה הקדוש ברוך הוא, ואל מלאך החולף בימיו, ומעמידו לפניו, והוא עומד במקומו, שצאמר 'ה' צלף על יד ימיך. ואותו המלאך שהוא משמאלו, מעמידו אחרי האדם, ונקדוש ברוך הוא מקיין ומשמאלו. נמצא האדם נשקר מקבל צדין, מי יוכל להזיק אותו. ועל כן, צריך שלא יהא האדם מצוי בלא תורה ובלא מצוות, אפילו עשה אחת. בביתו הקדוש ברוך הוא שומרו ומבחיני, והאדם מבחיניו. ותינו, אמר רבי יוסי בר יהודה, פתח המצויין בקונו, אין מוזיק ואין שטן ואין פגע רע מתקרב אליו. מפני שהקדוש ברוך הוא שומר הפתח, אפילו בשעת שגינת רשות למלאך המשחית לחבל, וזכך עיניו, ורואה ששם שדי עומד על הפתח, דקתיב 'ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף' (שמות י"ב), לפיכך צריך האדם שירא תמיד מצוי במצוות וזוהר. והקדוש ברוך הוא שומרו בו, ומלאך הפנות זו משם והיניו 'לדרתם', וישיריה שלם. ויצא מפתח ביתו במצוה זו, ומלאך המשחית זו משם וניצל האדם מקבל נזק. וקנו, מפני דקתיב 'וזהו', מאותיותיו משמע, ו'זו קנות'. שאל יתן לו רשות לחבל, וזו מפתחו.

טו. מסכת מנחות (דף רל): מובאים שני טעמים להנחת מזוזה בשליש העליון של הדלת, רבנן אמרי: כדי שיפגע במזוזה מיד, רב חנינא מסורא אומר: כי היכי דתיטריה. במאמר הזהר כאן מתפרש הסוד של שני הטעמים, ושהם תלויים זה בזה ומשלימים

לכן אמר דאין שמירה אמיתית אלא שמירת ה' דאיהו נטיר תדיר, מה שאין כן במלאך, שהרי בעון האדם הוא נבדל משמירתו וכמו שאמרו רז"ל בפסוק (ישעיהו נו יח) 'ואשלש ניהומים לו'. אבל שומר ישראל הוא עומד תמיד, ועיקר סוד תמידות זה נמשך מזווג אבא ואמא דאינון 'שומר', ורצונו לומר: מזווג התדיר המוכר לקיום העולם אשר לא יחסר רגע כמימריה, כנוכר אצלנו בכמה מקומות (עז חיים שער ט"ל דרוש דף דף סט ע"ב). ויתר על כן: 'לקיים לפתחא ובר נש לגו'. שכחו ויתברך גדול לשמור במקומות הרבה, לעמוד בחוץ ולשמור בפנים ממכה מיני מקרים, מה שאין כן כח המלאך.

יד. בגמרא (ע"ז יא.) מובא סיפור אודות שמירת הקב"ה המיוחדת שזוכים לה ישראל ע"י מצוות המזוזה. הנה, לאחר שהתגיייר אונקלוס, שלח אליו קיסר רומא גדוד כדי להחזירו, ומשכס בדברים אונקלוס על ידי כתובים, ונתגיירו אף הם. ואחר כן שלח הקיסר גדוד נוסף, והזהיר הקיסר לכל ידברו עם אונקלוס מאומה, ובכל זאת משכס אונקלוס על השמירה המיוחדת על ידי עמוד הענן, אח"כ כשבא גדוד נוסף, ואף הם מזהירים לכל לכל ידברו עם אונקלוס מאומה, אך בצאתם מביתו, ראוהו מניח את ידו על המזוזה, ונושק לה, ושאלוהו: מה זה, ואמר להם את ענין המזוזה, ואף הם נתגיירו. וזה לשון הגמרא שם: אונקלוס בר קלונימוס איגיר, שדר קיסר גונדא דרומאי אבתריה, משכינה בקראי, איגירו. הדר שדר גונדא דרומאי אחרינא אבתריה, אמר להו: לא תימרו ליה ולא מידי, כי הוו שקלו ואזלו, אמר להו: אימא לכו מילתא בעלמא, ניפירא (מפרש רש"י: שהוא מין שררה, וכן כולם) נקט גונרא קמי פיפירא, ניפירא לרוכסא, דוכסא להגמונא, הגמונא לקומא, קומא מי נקט גונרא מקמי אינשי, אמרי ליה: לא אמר להו הקדוש ברוך הוא נקט גונרא קמי ישראל, וכתביב הו' הולך לפניהם יום ויום איגור כלהו. הדר שדר גונדא אחרינא אבתריה, אמר להו: לא תשתעו מידי בהדיה, כי נקטי ליה ואזלי, הוא מזוונתא דנמחא אפתחא, אונתיב ידיה עלה, ואמר להו: מאי האי, אמרו ליה: אימא לן את, אמר להו: מנהגו של עולם מלך בשר ודם יושב מבפנים ועבדיו משמרין אותו מבחוץ, ואילו הקדוש ברוך הוא עבדיו מבפנים והוא משמרן מבחוץ, שנאמר ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם, איגורו תו לא שדר בתריה.

ובעינין אופן השמירה המיוחדת של הקב"ה על ישראל, כמו

'וְרֵאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֹתוֹ'. בֵּינָן דְּחַמֵּי בַר נֶשׁ לְהָאֵי הַוּכְרָנָא, אֲדָכֵר בְּגִרְמִיָּה לְמַעַבְד פְּקוּדָא דְמֵאֲרִיָּה. וְרֵאָא דְמַחֲמִינְתָּא, מְזוּזָה כְּלָלָא דְכֵר וְנִיקְבָּא כְתָרָא.

הַפְתֵּר וְהַפְּבֹד

וְרֵאִיתֶם אוֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֹת וּגו' וכמו שהציצית מזכירה את ה' ככתוב 'וְהָיָה לְכֶם לְצִיצִת וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְדֹדְךָ וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם' י"ג, **בֵּינָן דְּחַמֵּי בַר נֶשׁ לְהָאֵי הַוּכְרָנָא** - וכיוון שרואה אדם את המזוזה המזכירה את ה', **אֲדָכֵר בְּגִרְמִיָּה לְמַעַבְד פְּקוּדָא דְמֵאֲרִיָּה** - נזכר בעצמו לעשות את מצוות ה' י"ג.

וְרֵאָא דְמַחֲמִינְתָּא - וסוד האמונה הוא י"ג: **מְזוּזָה כְּלָלָא דְכֵר וְנִיקְבָּא כְתָרָא** - הסוד של מצוות מזוזה כפי שהיא בשורשה העליון בעולם האצילות, הרי שם נכללים במזוזה שתי בחינות, בחינת זכר ובחינת נקבה, שהם זעיר אנפין ונוקביה², ושניהם כאחד י"ג.

מקורות וציונים

זה את זה, היינו שעל ידי שנזכר ביחוד ה' כאשר רואה את שם שד"י שבחיצינות המזוזה, מעורר הוא את שם הו"ו הנמצא בפנים המזוזה, ולשכורו מכל רע.

פז. הרמ"ז (דברי המתחיל: דלא יזיל בר נש) כותב: שהדמיון בין ציצית למזוזה איננו דמיון גמור, ובא לענין מסויים. וזה לשונו: יביא משל מאד דומה לעניינינו הגם שאינם מבחינה אחת, כי הציצית יוצא מאור מקיף, והמזוזה מן הפנימי, אבל גם ממנו נלמד שמצוותו כל היום אפילו שלא בזמן התפילה.

והוסיף הרמ"ז בענין זכירת ה' בראיית המזוזה הדומה לזכירת ה' שבציצית, שכמו שמצוות ציצית היא כל היום, אפילו שלא בזמן התפילה, כך יש בבח זכירת ה' שבראיית המזוזה, להביא להשמירה תדירית על ישראל, וכפי שעל ציצית אמרו חז"ל שהיא שקולה כנגד כל המצוות, כמו שנאמר 'וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'', כן הוא גם במזוזה.

(והוסיף הרמ"ז בדרך הסוד, כי 'מזוזה' המילוי של המילה מזוזה בריבוע, הוא תר"ג, באופן זה: מ"ם, מ"ם ז"ן, מ"ם ז"ן וי"ו, מ"ם ז"ן וי"ו נ"ו, מ"ם ז"ן וי"ו ז"ן וי"ו ה"ה).

יז. בענין זכירת ה' כאשר רואה את המזוזה, כתב הרמ"ז שיש בזכירה ב' דברים: דבר ראשון על דרך הפשט, שכאשר רואה האדם את המזוזה מכוון לעשות מצוות בוראו, וכונה ומחשבה זו מצטרפת ונחשבת למעשה, כאילו היה קובעה תמיד בעל עת. **דבר** שני על פי הסוד: הוא כעין נתינת טעם לסגולת המזוזה, שכאשר רואה את המזוזה המונחת בשליש העליון של הפתח, אשר באצילות הוא בשליש הראשון של התפארת של זעיר אנפין, אשר לשם מאירים יסודות אבא ואמא, ומהחזה של זעיר אנפין אל הנוקבא, שהיא הפתח של האצילות. **עוד** מפרש הרמ"ז את כפל הלשון של 'חזי ליה' ו'אדכר ליה', ש'חזי ליה' פירושו שראיית המזוזה מעוררת את הלב, ו'אדכר ליה' פירושו הבחינה של 'זכור בפה' (מגלה יח), כלומר שמבטא בשפתיו. ובהמשך כותב הרמ"ז שכדי להכניע את השד שלא יוכל להרע צריך את ב' הזכרונות, את הזכרון בלב - שמכוון בלבו לעשות מצוות בוראו כשרואו, ואת הזכרון בפה - שמזכירו בפיו.

יח. כתב הרמב"ם בסוף הלכות מזוזה (פרק ו' הלכה י"ג) בלשונו הזהב: חייב אדם להזהר במזוזה, מפני שהיא חובת הכל תמיד, וכל זמן שיכנס ויצא, פגע ביחוד השם, שמו של הקדוש ברוך הוא, ויזכור אהבתו, ויעור משנתו ושגיוותיו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים. אמרו חכמים הראשונים: כל מי שיש לו תפילין בראשו ובורעו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו מוחזק הוא שלא יחטא, שהרי יש לו מזכירין רבים, והן הם המלאכים שמצילין אותו מלחטאו, שנאמר 'חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם'.

יט. הרמ"ז מבאר את הביטוי 'רוא דמיהמנותא', שהכוונה לסוד של מצוות מזוזה, היינו מהי הבחינה של שמירה בעולם האצילות, ואומר שבחינת השמירה התמידית באצילות שהיא סוד אמונתנו היא המציאות של יסוד אבא, המשפיע לז"ן ולעולמות התחתונים את קיומם.

זו"ל: קראו כך מפני שכל עצמה של מזוזה וסודה במקום גלוי יסוד אבא, שהוא סוד האצילות, הנקראת 'מיהמנותא', מפני ששם עיקר אמונתנו ביוצר הכל, שכולו סוד אלוקות.

כ. הרמ"ז מביא ג' פירושים בענין כללות זכר ונקבה שבמזוזה, פירוש א: זעיר אנפין מקורו מאבא, להיות מילוי שם ע"ב דהיינו מ"ו, והכל עיקרה ממילוי שם מ"ה בסוד חוה, דהיינו י"ט. ומ"ו וי"ט גימטריא מזוזה. פירוש ב: כנגד ב' פרשות שבמזוזה, 'שמעו' ו'היה אם שמעו', שסודם הוא חסדים וגבורות. פירוש ג: בסוד 'והיה' ו' - דכר, 'והיה' - נוקבא.

כא. הגר"א באור יהל מפרש שהכוונה לזעיר אנפין ונוקביה שהם כנגד אותיות ו"ה. וברמ"ז וכן בהגהת הרמ"ש (באור יהל) פירשו כי המילה 'מזוזה' מורכבת מ'זו' כנגד נוקבא, ומ'ז' כנגד זעיר אנפין, והאות מ"ם רומזת ליסוד.

והדמסק אליעזר מפרש כי טעם הראשון של מצוות מזוזה של שמירה ממויקין הוא כנגד שמור, היינו כנגד בחינת הנקבה של המזוזה, והטעם של זכרון ה' הוא כנגד זכור, היינו בחינת הזכר של הנקבה.

סוד המזוזה הוא חיבור של זכר ונקבה